

Týždenná časť Tóry Vajechi

Zapaľovanie
sviečok

	Bratislava	Galanta	Košice	Praha
Zapaľovanie	16:00	15:58	15:41	16:03
Sábies končí	17:12	17:10	16:54	17:18

NÁŠ TÝŽDEŇ

Posledné slzy

Takmer v každom stretnutí plných napätia medzi Jozefom a jeho rodinou v Egypte Jozef plače.

Existuje sedem scén s jeho slzami:

1. Keď bratia prvýkrát prišli pred neho do Egypta, povedali si: „Určite sme potrestaní pre nášho brata. Videli sme, aký bol zúfalý, keď nás prosil o svoj život, ale nepočúvali sme; preto nás teraz stíha toto trápenie“... Neuvedomili si, že Jozef im rozumel, lebo používal tlmočníka. Otočil sa od nich a začal plakať, no potom sa vrátil a opäť k nim prehovoril. (1. Mojžišova 42:21–24)

2. Druhýkrát, keď priviedli Benjamína, Jozef bol hlboko dojatý pohľadom na svojho brata. Rýchlo odišiel a hľadal miesto, kde by mohol plakať: „Vošiel do svojej súkromnej miestnosti a tam plakal.“ (1. Mojžišova 43:29–30)

3. Po vášnivom prejave Jehudu, keď sa Jozef chystal odhaliť svoju totožnosť: „Jozef sa už nemohol ovládať pred všetkými, ktorí stáli pri ňom, a zvolal: ‚Všetci odíďte odo mňa!‘ Tak nebol nikto pri Jozefovi, keď odhalil bratom svoju totožnosť. Plakal tak hlasno, že to počuli Egypťania a dozvedel sa o tom aj faraónov dom.“ (1. Mojžišova 45:1–2)

4. Hneď po tom, ako odhalil svoju totožnosť: „Potom objal svojho brata Benjamína a plakal, a Benjamín ho objímal a plakal. Pobožkal všetkých svojich bratov a plakal nad nimi.“ (1. Mojžišova 45:14–15)

5. Keď sa po dlhom odlúčení stretol so svojím otcom: „Jozef dal zapriať svoj voz a šiel do Gošenu, aby stretol svojho otca Izraela. Len čo sa Jozef objavil pred svojím otcom, objal ho a dlho plakal.“ (1. Mojžišova 46:29)

6. Pri smrti svojho otca: „Jozef padol na svojho otca, plakal nad ním a bozkával ho.“ (1. Mojžišova 50:1)

7. Po smrti svojho otca: „Keď Jozefovi bratia videli, že ich otec zomrel, povedali si: ‚Čo ak má ešte Jozef voči nám zášť a oplatí nám všetko zlé, čo sme mu urobili? Poslali preto Jozefovi odkaz: ‚Tvoj otec ti pred svojou smrťou ponechal tieto pokyny: Takto povedzte Jozefovi: ‚Prosím ťa, odpusti svojim bratom ich hriechy a zlé činy, ktoré ti spôsobili.‘ Teraz prosíme, od-

pušť hriechy služobníkov Boha tvojho otca.“ Keď tú správu počul, Jozef plakal.“ (1. Mojžišova 50:15–17)

Nikto neplače tak často ako Jozef. Ezau plakal, keď zistil, že Jakub mu vzal požehnanie (1. Mojžišova 27:38). Jakub plakal, keď prvýkrát uvidel Ráchel, lásku svojho života (1. Mojžišova 29:11). Obaja bratia, Jakub a Ezau, plakali, keď sa po dlhom odlúčení znova stretli (1. Mojžišova 33:4). Jakub plakal, keď sa dozvedel, že jeho milovaný syn Jozef je mŕtvy (1. Mojžišova 37:35). Sedem plačov Jozefa však nemá obdobu. Vyjadrujú celú škálu emócií, od bolestivej spomienky po radosť zo znovuspojenia, najprv s bratom Benjamínom a potom s otcom Jakubom. Sú to slzy pred a po tom, ako odhalil svoju totožnosť bratom, a slzy smútku pri smrti Jakuba. Najzaujímavejšie sú však tie posledné, keď počul, že jeho bratia sa stále obávajú, že sa im pomstí po smrti ich otca.

Rav Aharon Lichtenstein vo svojej eseji „Jozefove slzy“ naznačuje, že tento posledný plač vyjadruje cenu, ktorú Jozef zaplatil za splnenie svojich snov a za povýšenie na mocné postavenie. Jozef urobil všetko, čo mohol, pre svojich bratov. Zaistil im prežitie počas hladu, poskytol im nielen útočisko, ale aj čestné postavenie v egyptskej spoločnosti. Urobil všetko pre to, aby im dal najavo, že proti nim neprechováva žiadnu zášť za to, čo mu pred rokmi urobili. Ako povedal, keď odhalil svoju totožnosť: „A teraz sa nermúťte a nehnevajte sa na seba, že ste ma predali, lebo B-h ma poslal pred vami, aby som zachránil životy... B-h ma poslal pred vami, aby som zachoval zvy-

šok na zemi a zachránil váš život veľkým vyslobodením. Takže ste ma neposlali vy, ale Boh.“ (1. Mojžišova 45:5–8)

Čo viac mohol povedať? Napriek tomu, aj po všetkých tých rokoch, mu jeho bratia nedôverujú a obávajú sa, že by im ešte stále mohol chcieť ublížiť.

Toto je komentár Rava Lichtensteina: „V tomto momente Jozef objavuje limity surovej moci. Objavuje, do akej miery majú ľudské spojenia, osobné spojenia a rodinné spojenia oveľa väčšiu hodnotu a význam než moc – a to nielen pre samotného človeka, ale aj pre všetkých naokolo.“ Jozef „plače nad slabosťou moci, nad strašnou cenou, ktorú za ňu zaplatil. Jeho sny sa do istej miery naplnili, ale tragédia zostáva naďalej rovnako reálna. Roztrhané kúsky črepín rodiny sa ešte stále úplne nezocelili.“

Zdanlivo má Jozef všetku moc. Jeho rodina je úplne od neho závislá. Ale na hlbšej úrovni je to naopak. Stále túži po ich prijatí, uznaní a blízkosti. A nakoniec od nich musí závisieť, aby jeho kosti vyviezli z Egypta, keď príde čas vykúpenia a návratu (1. Mojžišova 50:25). Analýza Rava Lichtensteina nám pripomína komentáre Rašiho a Ibn Ezru k poslednému veršu v knihe Ester. Píše sa v ňom, že „Mordechaj Žid bol druhý po kráľovi Ahašvérovi, veľký medzi Židmi a dobre prijatý väčšinou svojich bratov“ (Ester 10:3) – „väčšinou“, ale nie všetkými. Raši (citujúc Megilu 16b) hovorí, že niektorí členovia Sanhedrinu ho kritizovali, pretože jeho politické zapojenie („blízkosť ku kráľovi“) ho odvádzalo od štúdia Tóry.

Ibn Ezra jednoducho hovorí: „Nie je možné uspokojiť všetkých, pretože ľudia závidia úspech druhých.“

text pokračuje na druhej strane...

Týždenná parša

Nazov parše, „Vajechi“, znamená „A on žil“ a nachádza sa v Genezis 47:28.

Jakob žije posledných 17 rokov svojho života v Egypte. Skôr ako skoná, žiada Jozefa zložiť prísahu, že ho pochová v Svätej zemi. Požehnáva dvoch Jozefových synov, Manassesa a Efraima, čím ich povyšuje do postavenia vlastných synov ako predkov kmeňov v izraelskom národe.

Patriarcha túži odhaliť svojim deťom koniec dní, ale je mu v tom zabránené.

Jakob žehná synom a každému prideluje úlohu ich kmeňa: Júdove potomstvo budú vodcovia, zákonodarcia a králi; kňazi budú potomkovia Léviho, učenci Issachara, námorníci Zabulóna, učitelia Simeona, vojaci Gáda, sudcovia Dana, pestovatelia olív Ašera atď. Rúbena pokarhá za to, že „si pomýlil manželskú posteľ svojho otca“; Simeona a Léviho za masaker Sichemu a spri-

sahanie proti Jozefovi. Naftali dostane rýchlosť jeleňa, Benjamin dravosť vlka a Jozef je obdarený krásou a plodnosťou.

Jakoba na jeho poslednej ceste do Svätej zeme, kde je pochovaný v jaskyni Machpelah v Hebrone, sprevádza veľký pohrebný sprievod zložený z Jakubových potomkov, faraónových ministrov, popredných občanov Egypta a egyptskej jazdy.

Aj Jozef zomiera v Egypte vo veku 110 rokov. Aj on nariaďuje, aby jeho kosti vyviez-

li z Egypta a pochovali v Svätej zemi, avšak to sa stane až o mnoho rokov neskôr keď Izraeliti odídu z Egypta. Skôr než Jozef skoná, odovzdá deťom Izraela testament, z ktorého budú čerpať svoju nádej a vieru počas nadchádzajúcich ťažkých rokov: „B-h sa vás určite ujme a vyvedie vás odtiaľto do zeme, ktorú zapísal Abrahámovi, Izákovi a Jakobovi.“

VAJECHI

Kútik pre filozofa

Úvod Táto mišna je pokračovaním výroku rabína Tarfona v predchádzajúcej mišne.

On [rabín Tarfon] zvykol hovorievať: Nie je vašou povinnosťou dokončiť prácu, ale ani ju nemôžete zanedbávať. Ak ste veľa študovali Tóru, dostanete veľkú odmenu. Váš zamestnávateľ je verný sľubu zaplatiť vám odmenu za vašu prácu. A vedzte, že odmena spravodlivým príde v budúcom svete.

Nie je vašou povinnosťou dokončiť prácu, ale ani ju nemôžete zanedbávať: hoci rabín Tarfon už povedal, že práce je veľa a deň je krátky, nie je to dôvod na zúfalstvo. Nie je našou povinnosťou „dokončiť“ štúdium Tóry, je ňou len sa prinútiť pokračovať v tomto úsilí. Človek sa musí venovať štúdiu podľa svojich najlepších schopností. Existuje podobenstvo o kráľovi, ktorý si najíma robotníkov, aby zasypali obrovskú jamu. Hlúpy robotník sa pozrie

Pirkej Avot 2:16

na jamu a hovorí: „Ako to môžem niekedy dokončiť?“ Inteligentný robotník si povie: „Najali ma len na jeden deň, aspoň som si našiel prácu.“ Takto B-h hovorí svojmu ľudu: „Všetci ste najatí len na svoj deň. Robte svoju dennú prácu a nestarajte sa o zvyšok.“

Na konci mišny sa opakuje posolstvo, ktoré sme už mnohokrát počuli, že štúdium Tóry prinesie odmenu a že B-h je verný sľubu zaplatiť odmenu.

Koniec výroku nám však pripomína, že odmena nepríde v tomto svete. Človek, ktorý plní prikázania a študuje Tóru tak, ako je mu prikázané, a napriek tomu nedostane odmenu, by nemal zúfať a strácať vieru v B-ha, pretože odmenu nedostane v tomto živote.

Sefaria.org

Posledné slzy

Jozef a Mordechaj/Ester sú vrcholnými príkladmi Židov, ktorí dosiahli vplyvné a mocné pozície v nežidovských kruhoch. V modernej dobe ich nazývali Hofjuden („dvorní Židia“) a iní Židia k nim často prechovávali hlboko ambivalentné pocity. Na hlbšej úrovni však poznámky Rava Lichtensteina pripomínajú slávnu Hegelovu dialektiku pána a otroka, myšlienku, ktorá mala obrovský vplyv na 19. storočie – najmä na marxistické myslenie. Hegel tvrdil, že rané dejiny ľudstva boli poznačené bojom o moc, v ktorom sa niektorí stali páni a iní otrokmi.

Na prvý pohľad páni vládnu, zatiaľ čo otroci poslúchajú. V skutočnosti je však pán závislý na svojich otrokoch – má voľný čas len preto, že oni pracujú, a je pánom len preto, že je za takého uznávaný otrokmi. Medzitým otrok prostredníctvom svojej práce získava vlastnú dôstojnosť ako tvorca. Tak má otrok „vnútornú slobodu“, zatiaľ čo pán má „vnútorné otroctvo“. Toto napätie vytvára dialektiku – konflikt, ktorý sa v priebehu histórie rieši – a dosahuje rovnováhu až vtedy, keď už neexistujú ani páni, ani otroci, ale iba ľudia, ktorí sa k sebe správajú nie ako k prostriedkom na dosiahnutie cieľov, ale ako k cieľom samým o sebe. Takto pochopené, Jozefove slzy sú predohrou k dráme pána a otroka, ktorá sa má odohrať v knihe Exodus medzi faraónom a Izraelitmi.

Hlboký vhlád Rava Lichtensteina do textu nám pripomína, do akej miery sú Tóra, Tanach a judaizmus ako celok trvalou kritikou moci. Pred mesianickým vekom sa bez nej nezaobídeme. (Zvážte tragédie, ktoré Židia utrpeli počas storočí, keď im moc chýbala.) Moc však odcudzuje. Plodí podozrenie a nedôveru. Zmenšuje tých, proti ktorým je použitá, a tým zmenšuje aj tých, ktorí ju používajú. Dokonca aj Jozef, nazývaný „Jozef Spravodlivý“ (Jozef HaCaddik), plače, keď vidí, do akej miery ho moc oddeľuje od jeho bratov. Judaizmus je o alternatívnom spoločenskom poriadku, ktorý nezávisí od moci, ale od lásky, lojality a vzájomnej zodpovednosti vytvorenej zmluvou.

Preto Nietzsche, ktorý založil svoju filozofiu na „vôli k moci“, správne videl judaizmus ako antitézou všetkého, v čo veril. Moc môže byť potrebným zlom, ale stále je to zlo, a čím menej ju potrebujeme, tým lepšie.

Rabbi Jonathan Sacks,
rabbisacks.org

Preklad, MUDr. Peter Feldmár

NÁŠ TÝŽDEŇ

nastyzden@gmail.com

www.nastyzden.sk

Redaktor, preklad: Alexander Pechersky

Jazykový redaktor: Judit Kramer

Vydanie obsahuje sväté slová, preto Vás prosíme zaobchádzať s ním opatrne